

Χρίστος Λάσκαρης, Ο μελαγχολικός φωτογράφος του γκρίζου: Συνεδριακό και Πολιτιστικό κέντρο του Πανεπιστημίου Πατρών, 2 Ιουλίου 2009 (29ο Συμπόσιο Ποίησης)

Χρίστος Λάσκαρης, Ο μελαγχολικός φωτογράφος του γκρίζου

Κυρίες και κύριοι

Ο Χρίστος Λάσκαρης (Χάβαρι Ηλείας, 1931 - Πάτρα, 2008) εμφανίστηκε στην ποίηση σε σχετικά μεγάλη ηλικία, όταν δημοσίευσε στην ανθολογία νέων λογοτεχνών *Παρουσίες*, Αθήνα 1970, τα ποιήματά του: «Η μεταμόρφωση», «Κρυφή ζωή», «Το κλουβί και το πουλί», «Οι επισκέπτες», «Οι μυλόπετρες». Εξέδωσε επτά ποιητικές συλλογές και δύο συγκεντρωτικούς τόμους. Ο ποιητής εντάσσεται στη Β΄ μεταπολεμική γενιά, αλλά στάθηκε έξω από το γενικότερο κλίμα των περισσοτέρων της γενιάς του, χωρίς μαρτυρίες για τα οδυνηρά πολιτικοκοινωνικά συμβάντα και την ψυχοπολεμική κατάσταση της εποχής του. Είναι δημιουργός ιδιαίτερος, που βαδίζει εντελώς προσωπικό δρόμο στην ποίηση.

Ο Λάσκαρης είναι ένας ποιητής-φωτογράφος. Τα ποιήματά του αποτελούν γκρίζες εικόνες, ασπρόμαυρες φωτογραφίες πάντα (και ποτέ έγχρωμες) υπαρξιακών στιγμιότυπων και εσωτερικών τοπίων, τραβηγμένες από μια οπτική που αναδεικνύει και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ποίησής του. Έχω την αίσθηση ότι ο Λάσκαρης θα μπορούσε να είναι ένας πολύ καλός φωτογράφος. Αν επέλεξε την πένα και όχι τη φωτογραφική μηχανή για να εκφραστεί, τούτο συνέβη όχι μόνο από ιδιοσυγκρασία, αλλά και επειδή θεώρησε ότι η πένα τού παρείχε περισσότερες δυνατότητες απ' ό,τι ο φακός, ώστε να εισχωρήσει βαθύτερα στα πράγματα και τις ρωγμές τους. Όλα τα ποιήματά του είναι καδραρισμένα και αφήνουν, έστω κι αν είναι ολιγόλογα, να εννοηθούν πολλά. Η ποίησή του, λοιπόν, όπως και η φωτογραφία, εμφανίζει επιφάνειες και ρωγμές και καλεί τον αναγνώστη να ανακαλύψει τι κρύβεται πίσω από τη θεατή πλευρά των πραγμάτων. Γράφει στο ποίημά του «Η φωτογραφία»: «Περισσότερο κι απ' τα γραφτά του / –ακόμη και τα πιο προσωπικά– / φαίνεται να μιλάει γι' αυτόν, / τούτη η παλιά, / ασπρόμαυρη φωτογραφία / π' αδύνατος, / με κοντό παντελονάκι, / κοιτάζει φοβισμένα το φακό, / κολλημένος πάνω στον πατέρα του».

Την ποίηση του Λάσκαρη διατρέχουν απαρχής μέχρι τέλος θλίψη και λύπη, διάχυτη μελαγχολία και έντονη νοσταλγία. Νοσταλγία για την παιδική ηλικία, κυρίως, και μάλιστα στην επαρχία (δεν είναι τυχαίο που έχει γράψει πολλά ποιήματα με τον τίτλο «Επαρχία»). Ας σημειώσουμε εδώ ότι ο ποιητής έζησε μέχρι τα 14-15 χρόνια του στο Χάβαρι, ένα χωριό στα βορειοδυτικά της Ηλείας, πριν μετακομίσει οικογενειακώς το 1945 στην Πάτρα, όπου και έζησε το υπόλοιπο της ζωής του. Ο ίδιος, μάλιστα, σε συνέντευξή του στο περιοδικό 'Οροπέδιο', χαρακτηρίζει αυτή την εσωτερική μετανάστευσή του «ξερίζωμα» και «πρώτο ψυχικό τραύμα», το οποίο έχω την πεποίθηση ότι δεν έκλεισε ποτέ. Το πλαίσιο λοιπόν των ποιημάτων του είναι η μεγαλούπολη στην οποία ζει, με την οποία δε συμφιλιώθηκε ποτέ, και η επαρχία την οποία νοσταλγεί, αντιστεκόμενος στην αστική πραγματικότητα, με την τεχνολογία, τις τηλεοράσεις, τα ασανσέρ. Το περιβάλλον της πόλης τον καταπιέζει, προτιμά και αναπολεί το φυσικό, δεν προσαρμόζεται στο τεχνητό. Νιώθει νοσταλγία, επίσης, για ό,τι ανεπιστρεπτί παρέρχεται: για τη νιότη, τον έρωτα, τη ζωή γενικότερα. Όλα

βέβαια τα διασώζει μέσω της μνήμης και της γραφής, αλλά ξέρει καλά ότι δεν είναι το ίδιο.

Ο Λάσκαρης είναι βαθιά ερωτικός και υπαρξιακός ποιητής, καλλιεργητής των ένδον, που βιώνει έντονα την αγωνία, τη μοναξιά, την απουσία, τον ανέκφραστο και ανεκπλήρωτο ή περατωμένο έρωτα, τη στέρηση, την ανία, τη μονοτονία και την πλήξη της καθημερινής ζωής, τον τρόπο τα ποιήματά του, όπως λέει ο ίδιος, είναι τρόμος «δοσμένος σε παραλλαγές». Η γραφή του είναι μινιμαλιστική, άμεση, τρυφερή, χαμηλότονη, στοχαστική, ενώ δεν απουσιάζουν εντελώς κάποιες λυρικές νότες, αν και αυτό που την χαρακτηρίζει περισσότερο, συνδέοντάς την μάλιστα με τον Καβάφη, είναι η υποδόρια ειρωνεία. Στα ποιήματά του, μικρά δράματα της καθημερινότητας, που εκφράζουν φθορά, παρακμή και αδιέξοδες καταστάσεις, μιλά με χρώματα μουντά για τις θλιμμένες Κυριακές, τους απόκληρους της ζωής, τους αναξιοπαθούντες: απελπισμένους, γέροντες, αρρώστους, τρελούς, ανερώτετους. Κυρίαρχο θέμα στην ποίησή του είναι επίσης ο θάνατος, στις διάφορες μάλιστα μορφές του, και η εξοικείωση σιγά σιγά μαζί του: «Έρχεται ο θάνατος και κάθεται δίπλα μου, / τελευταία / όλο και πιο συχνά έρχεται / και κάθεται δίπλα μου // κάθεται αμίλητος / με το χέρι του / πάνω στο γόνατό μου», γράφει στο ποίημα «Έρχεται ο θάνατος». Σ' αυτά τα ποιήματα, κατεξοχήν, υπάρχουν εμφανείς καρυωτακικοί απόηχοι, καθώς κινούνται σ' ένα κλίμα ελεγειακό και με εμφανή τη γοητεία που του ασκεί η αυτοχειρία: «Μονάχα οι αυτόχειρες / είναι πραγματικά ελεύθεροι // Οι άλλοι / βρισκόμαστε στο σώμα μας // ακόμα / κι όταν ονειρευόμαστε» («Μονάχα οι αυτόχειρες»).

Ο λόγος του Λάσκαρη είναι ρηματικός, ενώ προβάλλεται πάντοτε ένας πρωταγωνιστής, που, είτε σε πρώτο πρόσωπο μιλάει είτε σε τρίτο, δεν είναι παρά το alter ego του ποιητή. Τα υλικά, όπως και ο τρόπος γραφής του, είναι απλά –η απλότητα είναι δομική αρετή στο έργο του. Η ποίησή του βασίζεται στον υπαινιγμό και στο έμμεσο· ακόμη κι όταν φαίνεται ότι τα λέει όλα, υπάρχουν αρκετά στρώματα πίσω που πρέπει να ανακαλυφθούν και αποκαλυφθούν.

Στα περισσότερα ποιήματα του Λάσκαρη υπάρχει σταθερά υψηλή ποιότητα, ενώ συναντούμε και κάποιες στιγμές που τα ποιήματά του δεν τελειώνονται –και τούτο δεν έχει να κάνει με την ωριμότητα ή μη του ποιητή, αλλά με άγονες συνθήκες κατά τη φάση της συγγραφής. Άλλωστε, στην ποίησή του δεν παρατηρούμε από συλλογή σε συλλογή αξιοσημείωτη διαφοροποίηση ή εξέλιξη, με την έννοια της κατάκτησης νέων τρόπων γραφής ή της επινόησης καινούργιων θεμάτων. Ο ποιητής καταθέτει εξαρχής τις θεματικές και μορφολογικές συνιστώσες του έργου του και κινείται ακατάπαυστα γύρω από το ίδιο κέντρο, δίνοντας παραλλαγές ή ευρύνοντας ανάλογα θέματα. Έχω την εντύπωση ότι δεν είναι τυχαίο που στη συγκεντρωτική έκδοση του 2004 (η οποία περιλαμβάνει τις έξι πρώτες ποιητικές συλλογές του) δεν έχουν σημειωθεί οι χρονολογίες έκδοσης της κάθε συλλογής και, επιπλέον, έχουν προστεθεί ποιήματα χωρίς να αναφέρεται στο Σημείωμα του ποιητή σε ποια εποχή ανήκουν.

Ο Χρίστος Λάσκαρης, ποιητής πράγματι ξεχωριστός, σκηνοθετώντας με απaráμιλλο, λιτό, αλλά και ρεαλιστικό τρόπο τους εσωτερικούς χώρους του ποιητικού υποκειμένου του, στην ουσία πέτυχε να αναδείξει τον περίκλειστο άνθρωπο, τη στιγμή που συνειδητοποιεί ότι είναι αδύνατο να ξεφύγει από την αρπάγη του χρόνου.

Σας ευχαριστώ.

[Ομιλία που εκφωνήθηκε στις 2 Ιουλίου 2009
στο Συνεδριακό και Πολιτιστικό κέντρο του Πανεπιστημίου Πατρών,
στο πλαίσιο του Εικοστού ένατου Συμποσίου Ποίησης (2-5 Ιουλίου 2009),
με θέμα: Το μοντέρνο στην ποίηση.]